

საქართველოს გასაბჭოების პერიპეტიები გურამ გეგეშიძის რომანში „ხმა მღალაღებლისა“

(სისხლით ნაფერი წითელი დროშა)

ანა გოგილაშვილი

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

Ana.gogilashvili@ciu.edu.ge

DOI: <https://doi.org/10.52340/lac.2022.945>

1921 წლის ტრაგიკულმა მოვლენებმა საქართველოს ისტორიაში კიდევ ერთი ტკივილიანი ფურცელი ჩაწერა. რუსეთის მე-11 არმიის ნაწილები ბოლშევიკური აჯანყების მხარდასაჭერად საქართველოში 1921 წლის თებერვალში შემოიჭრნენ. კოჯორთან და ტაბახმელასთან რამდენიმე დღიანი უთანასწორო ბრძოლისა და დიდი მსხვერპლის შემდეგ, ქართულმა დანაყოფებმა პოზიციები დათმეს და საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მცირეხნიანი ისტორიაც ამით დასრულდა. ჩვენი ქვეყანა რუსეთის ოკუპაციის კლანჭებში მოექცა და საბჭოთა სასტიკი მმართველობის სამოცდაათწლიანი წნეხი დაიწყო.

საქართველოს ისტორიის ამ ტრაგიკულმა მოვლენებმა არაერთი ავტორის შემოქმედებაში ჰპოვა ასახვა. როგორც ილია ჭავჭავაძემ განსაზღვრა მწერლის ფუნქცია, გაჭირვებისა და უკიდურესი შევიწროვების ჟამსაც უნდა აფხიზლებდეს ერსო, საბჭოთა რეჟიმის დროს ეს ტვირთი საკუთარ თავზე არაერთმა ქართველმა მწერალმა აიღო, რაც გმირობის ტოლფასი იყო და ზოგიერთ მათგანს სიცოცხლის ფასადაც დაუჯდა. ხელისუფლებაში იოსებ სტალინის მოსვლის შემდეგ, მე-20 საუკუნის 30-იან წლებში საბჭოთა სისტემამ განსხვავებული პოლიტიკური ხედვის მექონე ადამიანების, მათ შორის სახელოვნებო სფეროს წარმომადგენლების მასობრივი განადგურება დაიწყო. ეგრეთწოდებული პირველი ნაკადის ანტისაბჭოთა განწყობის მწერლები იყვნენ: მიხეილ ჯავახიშვილი, გრიგოლ რობაქიძე, ნიკოლო მიწიშვილი, „ცისფერყანწელები“ და სხვანი, რომელთაც საბჭოთა ცენზურის მსახვრალი ხელი საკუთარ თავზე საკმაოდ მტკივნეულად გამოსცადეს.

გურამ გეგეშიძე ის მწერალია, რომელსაც ქვეყნის მაჯისცემაზე უდევს ხელი. მისი რომანები „ხმა მღალაღებლისა“ (1982), „სისხლის წვიმები“ (1991), „ნაცრის კოშკი“ (2001) და „ნათლისქრობა“ (2016) საქართველოში მიმდინარე ისტორიული პროცესების რამდენიმე მონაკვეთს ასახავს. მართალია, სტალინის გარდაცვალების შემდგომ, მე-20 საუკუნის 50-იანი წლებიდან 80-იანი წლების ჩათვლით, საბჭოთა რეჟიმის კრიტიკის გამო, მწერლებს სასიკვდილო განაჩენი აღარ ელოდათ, მაგრამ შევიწროვებისა და დაპატიმრების მსხვერპლნი მაინც ხდებოდნენ. მაგალითად შეგვიძლია, დავასახელოთ გურამ დოჩანაშვილისა და ჭაბუა ამირეჯიბის დაპატიმრების ისტორიები. აქედან გამომდინარე, ვფიქრობთ, რომ 1982 წელს, გურამ გეგეშიძის მიერ ანტისაბჭოთა იდეოლოგიით დატვირთული რომანის, „ხმა მღალაღებლისას“ გამოცემა მწერლის მხრიდან დიდ გამბედაობას მოითხოვდა. განსახილველ ნაწარმოებში ყურადღებამისაქცევია რამდენიმე მნიშვნელოვანი პარადიგმა, მათ შორისაა ეროვნული სულისკვეთების მექონე მამისა და მისი ძის, ყაფლან და ნესტორ ვარდანიძეების კონცეპტი, რომელიც ჩვენს ნაშრომში ეპოქის გამოძახილად მიიჩნევა და გაანალიზებულია საბჭოთა წყობილების დამყარების კონტექსტში.

ასევე, საგულისხმოა ვარდანიძეების შტოსთან იდეოლოგიურად დაპირისპირებული უნდილაძეების კლანი, რომელიც ღალატისა და უზნეობის სიმბოლოდ წარმოაჩინა ავტორმა. ეკლესიიდან გამოსული, თეთრით შემოსილი ჯამბაკურ ვარდანიძის მკვლელობა

გაბოლშევიკებული ტიტულო უნდილაძის მიერ - ბოლშევიკების ხელით ღმერთისა და სიწმინდის მკვლელობის ალეგორიად არის აღქმული ჩვენს ნაშრომში. გურამ გეგეშიძის მიერ „სისხლით ნაფერ წითელ დროშაზე“ აქცენტირებას კი საბჭოთა ტოტალიტარული რეჟიმისადმი ავტორის დამოკიდებულების კიდევ ერთ თვალსაჩინო მაგალითად განვიხილავთ.

საკვანძო სიტყვები: გურამ გეგეშიძე, „ხმა მლაღადებლისა“, საბჭოთა რეჟიმი

ლიტერატურის მდინარებას თავისი შინაგანი კანონები რომ არ წარმართავდეს და მართლაც საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ფორმაციები განსაზღვრავდეს მის მსვლელობას, ის ორსაუკუნოვანი რუსული წნეხი, რომლის მავთულხლართებშიც მოქცეული იყო საქართველო, უთუოდ დამთრგუნველი და საბედისწერო აღმოჩნდებოდა ჩვენი ლიტერატურისთვის [ჩხეიძე, 2012 : 48].

ილია ჭავჭავაძისეული განსაზღვრება, მწერლის ფუნქციაა, გაჭირვებისა და უკიდურესი შევიწროვების ჟამს აფხიზლებდეს ერსო, საბჭოთა რეჟიმის დროს არაერთმა ქართველმა მწერალმა იტვირთა. უსათუოდ უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ეს ქმედება უდიდესი გამბედაობის, ხშირად გამირობის ტოლფასი იყო და ზოგიერთ ავტორს სიცოცხლის ფასადაც დაუჯდა. ეგრეთწოდებული პირველი ნაკადის ანტისაბჭოთა განწყობის მწერლები იყვნენ: მიხეილ ჯავახიშვილი, გრიგოლ რობაქიძე, ნიკოლო მიწიშვილი, „ცისფერყანწელები“ და სხვანი.

XX საუკუნის II ნახევრიდან, სტალინის გარდაცვალების შემდეგ, ვითარება მეტ-ნაკლებად შეიცვალა და მწერლები საბჭოთა სისხლიანი რეჟიმის მხილებისთვის სიკვდილით აღარ ისჯებოდნენ, თუმცა, ანტისაბჭოთა განწყობის ღიად გამოხატვა მაინც სარისკოდ მიიჩნეოდა. ამ პერიოდის ქართული მწერლობის „გაბედულ“ წარმომად-გენლებად უნდა დავასახელოთ ჭაბუა ამირეჯიბი, ოთარ ჭილაძე, გურამ დოჩანაშვილი, გურამ გეგეშიძე, ოთარ ჩხეიძე, გურამ რჩეულიშვილი, შოთა ჩანტლაძე.

გურამ გეგეშიძე ერთ-ერთია იმ მწერალთაგან, რომელთაც ქვეყნის მაჯისცემაზე უდევთ ხელი. მისი ტეტრალოგია „ქართლის ჭირი“: „ხმა მლაღადებლისა“ (1982), „სისხლის წვიმები (1991)“, „ნაცრის კოშკი (2001)“ და „ნათლისქრობა (2016)“ საქართველოში მიმდინარე ისტორიული პროცესების რამდენიმე მონაკვეთს ასახავს. ტეტრალოგიის პირველ წიგნში „ხმა მლაღადებლისა“ XIX საუკუნის ბოლოსა და XX საუკუნის დასაწყისის საქართველოს ისტორიული ყოფაა აღწერილი. სანამ უშუალოდ რომანის განხილვას დავიწყებთ, ვფიქრობთ, ყურადღება უნდა გავამახვილოთ რომანების ციკლის სათაურზე - „ქართლის ჭირი“, რომელიც იოლად აღიქმება, როგორც ტრაგიკული ეპოქის წარმოჩენა ლიტერატურული რეპრეზენტაციის გზით. რომანების თემატიკის გამოსარკვევად სიტყვათმეთანხმების სემანტიკური მნიშვნელობაც საკმარისი იქნებოდა, მაგრამ ცნობიერებას იმთავითვე დავით გურამიშვილის „დავითიანთან“ მივყავართ.

„ქართლის ჭირსა ვერვინ მოსთვლის, თუ არ ბრძენი, ენამჭევრი,
იფქლი ღვარძლად გარდაიქცა, ზედ მობრუნდა ცეცხლი კვერი“...
[გურამიშვილი, 2013].

რომანების ციკლში საქართველოში მიმდინარე მძიმე პოლიტიკური ვითარებისა და ტრაგიკული მოვლენების ფონზე წარმოდგენილია ვარდანიძეების, უნდილაძეებისა და ნიკურიანების ოჯახური საგა. მათი იდეოლოგია, ეროვნული თუ მოღალატეობრივი მრწამსი და მოქმედება.

რომანში „ხმა მღალადებლისა“ განსაკუთრებით ნათლად იკვეთება გურამ გეგეშიძის პოლიტიკური მრწამსი და იგი წარმოჩინდება, როგორც საბჭოთა რეჟიმის წინააღმდეგ მებრძოლი ავტორი. რომანის შექმნის თარიღის გათვალისწინებით (1982 წელი) უდავოდ დასაფასებელია მწერლის გაბედულება, რადგან იგი თხზულებაში აკეთებს მკვეთრ და აშკარა აქცენტებს საბჭოთა სისხლიანი წყობის წინააღმდეგ, ჯერ კიდევ საბჭოთა რეჟიმის ბატონობის დროს საქართველოში.

როგორც ირმა რატიანი თავის გამოკვლევაში „რეალიზმის ლიტერატურული სკოლა და მისი ქართული მოდელი“ შენიშნავს, XIX საუკუნის 60-იანი წლებიდან დაუფარავი გახდა რუსეთის იმპერიის პოლიტიკური კურსისა და სოციალური სტრატეგიის ჭეშმარიტი მიზანი - გარდაქმნას საქართველო სოციალურ-პოლიტიკური და კულტურული მოვლენების პერიფერიულ ზონად. „ასევე, დაუფარავად იცვლის სახეს ქართული საზოგადოების რეაქციაც რუსულ კოლონიზმზე და რომანტიზმის ხანისათვის დამახასიათებელი მერყეობასა და ამბივალენტურობას რადიკალური დაპირისპირება ცვლის. ანტიკოლონიური მოძრაობის ისტორიულად გამომუშავებულ სარწმუნოებრივ სტრატეგიას ეროვნული სტრატეგია ჩაანაცვლებს“ [რატიანი, 2010:46]. როგორც მკვლევა-რი აღნიშნავს, სწორედ ასეთ დროს იჩენს თავს რეალიზმი ლიტერატურაში. მწერალი ინტერესდება ცხოვრების ყველა დეტალითა და პრობლემით. სწორედ ამ პრინციპითა და რეალისტური მიდგომით არის შექმნილი გურამ გეგეშიძის „ქართლის ჭირის“ ციკლის ყველა რომანი.

საგულისხმოა ჩვენ მიერ განსახილველი ნაწარმოების სათაური: „ხმა მღალადებლისა“. ბუნებრივია, გაგვახსენდეს წმინდა ესაია წინასწარმეტყველის სიტყვები, რომლებიც იოანე ნათლისმცემელს მიემართება: „ხმა მღალადებლისა უდაბ-ნოსა შინა, განუმზადეთ გზა უფალსა, მოასწორეთ მისი ბილიკები“ (მკ. აღთქმა), შემდგომ კი ბერწი მღვდლის, ზაქარიასა და მისი მეუღლის, ელისაბედის ოჯახში სასწაულით იშვა იოანე ნათლისმცემელი. როგორც ჩანს, მწერალმა სათაურითვე განსაზღვრა რომანის ფუნქცია - მან გზა უნდა განუმზადოს ჯანსაღ აზრს, სიმართლის, ჭეშმარიტების მქადაგებლად უნდა იქცეს. თუმცა, აქვე იკვეთება მეორე საზრისიც: შესაძლოა, მწერლის სიტყვები დარჩეს მხოლოდ „ხმად მღალადებლისა“, რის საფუძველსაც ამავე რომანში გაცხადებული, თავად ავტორისვე პესიმისტური განწყობილება იძლევა.

პირველი პერსონაჟი, რომელიც თხზულების ასპარეზზე გამოდის, თავადი ყაფლან ვარდანიძეა. აშკარაა ავტორის პატივისცემა თავადი ყაფლანის მიმართ. „იგი მწიგნობარი კაცი გახლდათ, კაცი მდიდარი, დარბაისელი, ტკბილად მოუბარი, მეტრფე საკუთარი ქვეყნისა. თავის დროზე უებრო მეომრადაც იყო მიჩნეული“ [გეგეშიძე, 2017 : 8].

საგულისხმოა ისიც, რომ ბატონი ყაფლანი ეგზისტენციალურ ფიქრთა მდინარებით არის შეპყრობილი, თუმცა, მისი ქმედებები რეალისტური ნაწარმოების პერსონაჟის ხატვის ტიპური მაგალითია. საგულისხმოა ისიც, რომ ყაფლან ვარდანიძე

სხვა თავადების მსგავსად ჯიუტად არ მოსჭიდებია ბატონ-ყმობის დრომოჭმულ წესს. მას მიაჩნდა, რომ განგების სურვილს წინ ვერაფერი აღუდგებოდა და დამორჩილდა. ფიქრობდა, დღეს რაც არაჩვეულებრივად და მიუღებლად შეიძლება, მიაჩნდეს ადამიანს, ხვალ და ზეგ, შესაძლოა, მოეწონოს კიდევო. აშკარაა, ყაფლანის ბუნება ღიაა სიახლეები-სათვის. მწერალი თანამედროვე, ჯანსაღად მოაზროვნე კაცად წარმოგვიდგენს მას.

ავტორი ეროვნული სულისკვეთების მქონე პერონაჟად განიხილავს ყაფლან ვარდანიძესა და მის შთამომავლობას. რომანში ყაფლანის ერთგვარ იდეურ მემკვიდრედ წარმოგვიდგება მისი ვაჟი - ნესტორი, ვისზედაც მამა დიდ იმედს ამყარებს. საგულისხმოა, რომ ეს ორი პერსონაჟი მამისა და მის პარადიგმის მხატვრულ განხორციელებას ემსახურება. ნესტორი პეტერბურგში მიდის სასწავლებლად, შემდგომ ბევრს იმოგზაურებს, არაერთ უცხო ენას შეისწავლის და წლების შემდეგ, ახალშერთულ მეუღლესთან ერთად კვლავ სამშობლოში ბრუნდება. ნესტორისთვის მტკივნეული აღმოჩნდება იმის შეგრძნება, რომ სრულიად სხვა საქართველოში მოხვდა. მისთვის უცხოა ის პროცესები, რომელიც ქვეყანაში ვითარდება. მისი სოფლელი პატარა ბიჭები გაზრდილან, გაყოყოჩებულან, ხელში იარაღი აუღიათ. ღალატი, მკვლელობა, გაუტანლობა გამეფებულა ირგვლივ და ნესტორი ხვდება, რომ ამ საქართველოში მისი ადგილი ვერ მოიძებნება. იგი კვლავ მამისეულ ეტლში ჯდება და თვალცრემლიანი ყაფლანის მზერა უცხოეთისკენ მიაცილებს ვაჟს.

სიმბოლურია, რომ ნესტორი, წლებისა და თავგადასავლების შემდეგ, კვლავ სამშობლოს უბრუნდება, თუმცა სახლამდე მისვლა მისთვის არ განუსაზღვრავს ბედისწერას. მას თავისი სოფლის გზაზე კლავენ. მართალია, მწერალმა მამისა და მის პარადიგმის დესტრუქციული მოდელი არ წარმოგვიდგინა, მაგალითად, როგორც ამას აკეთებს ნიკო ლორთქიფანიძე ელი გორდელიანის შემთხვევაში, ნაწარმოებიდან „შელოცვა რადიოთი“, მაგრამ არც წრის შეკვრა ისურვა, როგორც გრიგოლ რობაქიძის „გველის პერანგის“ მთავარი პერსონაჟის ცხოვრებაში ხდება. აშკარაა, მწერალი, რეალიზმის პრინციპებიდან გამომდინარე, წრის შეკვრას არ დაუშვებდა, რადგან მამისა და მის ეს ურთიერთმიმართება, რომელიც ალეგორიულად, ქვეყანაში მიმდინარე ტრაგიკული მოვლენების ასახვაა რომანში, დადებითად ვერაფრით დასრულდებოდა.

გაზეთში დაბეჭდილი ცნობა იუწყება: „გუმინ სოფელ წიფლნარში თავის მამულში დაბრუნებისას უცნობმა პირებმა მოკლეს ცნობილი ქართველი მოღვაწე, სახელმწიფო სათათბიროს წევრი ქუთაისის გუბერნიიდან, ნესტორ ყაფლანის ძე ვარდანიძე“. - აქვე გეგეშიძე დასძენს, რომ მას შემდეგ, რაც ილია მოკლეს, საქართველოში მკვლელობა აღარ უნდა გაუკვირდეს კაცსო. ვფიქრობთ, აშკარაა, რომ ავტორისათვის ნესტორის მრწამსი ილიას იდეების ერთგვარ გაგრძელებადაც შეიძლება, მივიჩნიოთ. ამავე მოსაზრებას ავითარებს თავის წერილში „ადამიანი სიკვდილ-სიცოცხლის მიჯნაზე“ თემურ ქორიძე: „დაკვირვებული მკითხველისათვის ძნელი მისახვედრი არ უნდა იყოს, რომ ნესტორ ვარდანიძის არსებაში ილიას სულის ანარეკლი ციმციმებს. ამ შემთხვევაში ჩვენ აღარაფერს ვამბობთ გარეგნულ დეტალებზე. მხედველობაში გვაქვს გმირის მსოფლმხედველობრივი პოზიცია“ [ქორიძე, 1986 : 40].

გურამ გეგეშიძე ნაწარმოებში არაერთ მტკივნეულ და ეროვნული მნიშვნელობის საკითხს ეხება. მისი ანტისაბჭოური სულისკვეთება კიდევ ერთხელ აშკარავდება ნესტორისა და რომანის ერთ-ერთი ბოლშევიკი პერსონაჟის, იასეს საუბრისას. ნესტორისათვის განსაკუთრებით მტკივნეული აღმოჩნდება სტუმრის ფანატიკური აზროვნება, რომ ეროვნული იდენტობა ვიწრო ხედვას ნიშნავს, რომ დედამიწა ყველას თანაბრად უნდა ეკუთვნოდეს, რომ იასე იბრძვის უკლასო საზოგადოებისთვის, სადაც ყველაფერი საერთო და თანაბრად ყველასი იქნება. იასეს მსოფლმხედველობაზე აშკარაა „მეცნიერული სოციალიზმის“ (მარქსიზმი) პროლეტარული იდეოლოგიის კვალი და მის მიმდევართა პოლიტიკური მიზანი „საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს“ ჩამოყალიბება. მართალია, აღნიშნულ ტერმინებს გეგეშიძე არ ახსენებს, მაგრამ პერსონაჟების მონოლოგებისა და რომანში აღწერილი ვითარების გათვალისწინებით, ზემოთქმული მკითხველისთვის ექვშეუვალი ჭეშმარიტება ხდება. ნესტორის პოზიცია ცალსახად ანტისაბჭოური და პატრიოტულია. აშკარაა, რომ მისი სიტყვებით მწერალი გვესაუბრება. როგორც როსტომ ჩხეიძე წერს: „ნესტორს არ შეუძლია, ირწმუნოს იასეს სიტყვები - „მე მიყვარს საქართველო“. არ შეუძლია, ირწმუნოს, რადგან, მართალია, ეს სიტყვები ვინმეს თვალის ასახვევად არ არის ნათქვამი, მაგრამ მათ გამოცლილი აქვთ თავისი ნამდვილი შინაარსი და იოლადაც იმიტომ ითქმევიან საპირისპირო აზრთა კორიანტელში. ხოლო მტკიცება იმისა, რომ სამშობლოს სიყვარული სწორედ კაცობრიობის სიყვარულს გულისხმობს და ეროვნული თავისუფლების გარეშე სრულიად შეუძლებელია არათუ კაცობრიობის ხსნაზე ფიქრი, საკუთარი მეობის გადარჩენაც კი, აქ ზედმეტიც არის და უხერხულიც“ [ჩხეიძე, 1983 :119].

როგორც მკვლევარი ზაზა გოგია შენიშნავს, რომანში ორი გზა იკვეთება: მორალისა და გონების გზას ვარდანიძეების ოჯახისკენ მივყავართ, ცოდვისა და უმეცრებისას უნდილაძეების, რომელიც, საუბედუროდ, უფრო ყინვაგამძლე აღმოჩნდა. სწორედ უნდილაძეების შთამომავლები გვევლინებიან საქართველოს გასაბჭოების გულმხურვალე მონაწილეებად.

სანამ უშუალოდ მათ ქმედებაზე გავამახვილებდეთ ყურადღებას, ვფიქრობთ, საგულისხმოა გვარი - უნდილაძე. „უნდილი“ ძველი ქართული ენის ლექსიკონში უმწიფარს, არახანმოსულს, მოუწვეველს ნიშნავს, შემდგომ კი მნიშვნელობა რამდენადმე შეეცვალა და ჯავახურ ლექსიკონში გვხვდება, როგორც ადამიანი დუნე, დონდლო. ცხადია, სიტყვის სემანტიკის გათვალისწინებით, აშკარაა უარყოფითი კონტექსტი და შემთხვევითი არ არის, რომ გლახუნა უნდილაძე და მისი შთამომავლები სწორედ ამ გვარის მატარებელნი არიან.

რომანში თანდათანობით იკვეთება გლახუნა უნდილაძის უარყოფითი თვისებები და ბოლოს მკითხველი მისი მკვლელად ჩამოყალიბების მოწმე ხდება.

ზაზა გოგია სწორად შენიშნავს, რომ: „გლახუნა უნდილაძეს წარსულის ხსოვნა მთლიანად ატროფირებული აქვს, რომელმაც ერეკლეს სახელიც კი არ იცის. გლახუნა უნდილაძე რიგითი მკვლელი და ნაძირალაა, მაგრამ შთამომავლობითი “პროგრესი” სახეზეა. მისმა შვილიშვილმა ტიტკომ წითელარმიელი მკვლელების მთელი არმია შეუსია სოფელს. ისტორიულმა შედეგმაც არ დააყოვნა – ნგრევა, განადგურება, როგორც მიზანი, მადლისაგან დაცლილ ქვეყანას განკითხვის ჟამად შემოუბრუნა“ [გოგია, 2016].

გლახუნას შთამომავლობის „ღირსეული“ გამგრძელებელია მისი ვაჟი - ამბაკო. მისი სულიერი სიმდაბლე ჩანს ჯერ კიდევ მაშინ, როდესაც სასურველი ქალის საყვარელ მამაკაცს მიპარვით დაჭრის და თავად ქალს ძალით დაეუფლება. საბრალო ცაცა იძულებული ხდება, ცოლად გაჰყვეს ამბაკოს, თუმცა ტანჯვისგან დაავადდება და ერთ წელზე მეტს ვერ იცოცხლებს. მწერალი, თითქოს, უკეთურთა და მანკიერთა ერთგვარ ჯაჭვს აწყობს, რომლის ყველაზე „თვალსაჩინო“ წარმომადგენლად ამ ცოდვიანი შთამომავლობის გაგრძელება, ამბაკოს ვაჟი, ტიტიკო, უნდილაძე გვევლინება. მას ნაწარმოების ერთ-ერთი პერსონაჟი, ვასო ვაშაკიძე მიხაკო ნიკურიანს შემდეგნაირად წარუდგენს: „-ეს ჩემი ნათესავია, ტიტიკო უნდილაძე. ... მაზნიაშვილის ლაშქრიდან გამეიქცა, წითელ არმიას უნდა შეუერთდეს.

- მტრის მხარეზე გადადიხარ, ბიჭო? - ჰკითხა მიხაკომ ამბაკო უნდილაძის ნაშვილს და შევერცხლილ საფეთქლებზე ხელი მოისვა.

ტიტიკო უნდილაძემ ზიზღიანი მზერით უპასუხა:

- როგორ გეკადრება, მიხაკო, მაგნაირი ლაპარაკი, წითელი არმია ჩვენი მტერია? - წამოიძახა ვასომ და მთელი სახე მოელუშა.

- აბა, უცხო ჯარი რომ შემოვა ქვეყანაში, იგი მტერი არაა? [გეგეშიძე, 2017 : 535-536].

ძნელი გასარკვევი არ არის, ეს მხოლოდ მიხაკო ნიკურიანის სიტყვებია, თუ ავტორის სულის გამოძახილი.

როგორც ირმა რატიანი წერილში „ლიტერატურული დისკურსის მოდელები საბჭოთა ტოტალიტარიზმის პირობებში“ აღნიშნავს, „საბჭოთა ტოტალიტარიზმის პირობებში მამაცი რევოლუციონერები კარგა ხანია, ცინიკოსებად და ფანატიკოსებად ჩამოყალიბდნენ, ხოლო ლიდერის ცნებამ ამბივალენტური და ორაზროვანი ხასიათი შეიძინა. ლიდერად აღარ გვევლინება ის, ვინც ნამდვილად იმსახურებს ლიდერობას, არამედ ის, ვისაც ეს სხვებზე მეტად სურს და ყველა გზით ამისაკენ მისწრაფვის. თუკი, ნორმალურ პირობებში ლიდერობა გარკვეულ მახასიათებლებს, ჭკუასა და კომპეტენტურობას უკავშირდება, საბჭოთა სტრუქტურაში ის მხოლოდ ერთ პრინციპს - აგრესიულ სურვილს ექვემდებარება“ [რატიანი,2010:50]. სწორედ ამ პრინციპითაა განსახილველი ტიტიკო უნდილაძისა და იასე ნიკურიანის სახე. ორივე მათგანი საკუთარ სოფელში რუსის ჯარს შემოუძღვა და თავი თანასოფლელთა ხოცვითა და დარბევით „გამოიჩინა“.

ვითარება კიდევ უფრო ტრაგიკული ხდება, როდესაც მიხაკო ნიკურიანი იგებს, რომ წითელარმიელებს მისი ძმა, იასე ნიკურიანი მოუძღვება. ძმის ძმასთან დაპირისპირებისას, ბუნებრივია, აზრთა მდინარებას უპირველესად კაენისა და აბელის ბიბლიურ ამბავთან მივყავართ, თუმცა, ვფიქრობთ, ამ მონაკვეთში მეტად საგულისხმოა ერთმორწმუნე ძმის მეტად ტრივიალური და გაცვეთილი სიმბოლო, რომელიც საკუთარ თავში ირონიასა და ცინიზმს უფრო უხვად იტევს, ვიდრე ყოველივე იმ სათუთსა და საიმედოს, რასაც ზოგადად ძმობის ფენომენი უნდა წარმოადგენდეს.

სოფელში პანიკა ისადგურებს, რადგან იციან, რომ წითელარმიელები კაცებს ხვრეტენ, ქალებს აუპატიურებენ. ამ ქაოსში მავედრებლად გაისმის მიხაკო ნიკურიანის ხმა: - „დევიჯერო, ჩემი ძმა გამიმეტებს დასალუპავად“? ... და ეს სიტყვები რჩება ხმად მღალადებლისა. რომანში შემზარავად არის აღწერილი იასესა და

ტიტიკოს თაოსნობით თანასოფლელთა წინააღმდეგ განხორციელებული სპეცოპერაცია.

„- დახვრიტეთ! - ბრძანა იასემ.

- გახსოვს, იასე ბარცხანაში ერთად რომ დავესხით თავს კაზაკებს? - ჰკითხა ბენიამ.

- არ მახსოვს, - უპასუხა იასემ“ [გეგეშიძე, 2017 : 537] და ბენია დახვრიტეს.

ვფიქრობთ, ყაფლანის უმცროსი ვაჟის, ეკლესიიდან გამოსული, თეთრწვერიანი, თეთრით შემოსილი ჯამბაკურ ვარდანიძის მკვლელობაც მეტად სიმბოლურია და ეს ეპიზოდი ალევგორიულად საბჭოთა ტოტალიტარული რეჟიმის მიერ სიწმინდის, ეროვნულობისა და ქართული გონის მკვლელობად აღიქმება რომანში. ჯამბაკური, როგორც ტრადიციების, სამართლიანობის, სიწმინდის სიმბოლო დგება თვალეზასისხლიანებული წითელარმიელების წინაშე და რადგან ყოველგვარი პროტესტი რუსების მიერ უკვე ჩახშობილია, ბედს დამორჩილებული მკერდს უშვერს მტერს.

გასროლასავით გაისმის ტიტკო უნდილაძის სიტყვები:

„რევოლუციის სახელით, თქვენ როგორც პირსისხლიანი თავადი და პროლეტარიატის კლასობრივი მტერი, როგორც საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ აჯანყების მოთავე სოფელ წიფლნარში, სიკვდილით ისჯებით! - წამოიძახა ტიტკომ.

-ტიტიკო უნდილაძე, არ დაგავიწყდეს, მამაშენის ნათლია ვარ!“ [გეგეშიძე, 549 : 2017] - მაგრამ ეს სიტყვები, საბჭოთა სისხლიანი ეპოქის მიერ ერთგვარ ლიდერად აღიარებული ტიტკო უნდილაძისთვის არაფერს ნიშნავს. მას ეროვნულობის, ჰუმანურობის, წარსულის ხსოვნისა და პატივისცემის უნარი წართმეული აქვს, ამიტომ, პროლეტარიატის სახელით, ჯამბაკურისა და არაერთი სხვა თანასოფლელის დაუნდობელ მკვლელად გვევლინება.

სიმბოლურია რომანის დასასრული, როდესაც ცოლის მხარზე დაყრდნობილი მიხაკო ნიკურიათი ხედავს, როგორ შემოუძღვა სოფელში თეთრ ცხენზე ამხედრებული მისი ძმა, იასე, „წითელ“ ჯარს. თავად ვარდანიძეების სახლი ცეცხლს მისცემოდა. ეკლესიის თავზე ჯვარი მოეგლიჯათ და ახლა იქ გამარჯვების ნიშნად, როგორც გეგეშიძე წერს, სისხლით ნაფერი წითელი დროშა ფრიალებდა. ეს ფრაზა უკვე აშკარა მინიშნებაა იმ „წითელ ეპოქაზე“, რომელიც საბჭოთა რეჟიმმა დაამყარა საქართველოში, და მწერლის დამოკიდებულებას, ჩვენი აზრით, უკვე შეუღამაზებლად გამოხატავს.

როგორც მარიამ მირესაშვილი, ნანა გაფრინდაშვილი და ნინო წერეთელი თავიანთ ნაშრომში: „სოციალისტური რეალიზმის თეორიული ისტორია“, აღნიშნავენ, ის მწერალი, რომელმაც საბჭოთა ტოტალიტარიზმის უმძიმესი ვითარების ფონზე თავის ნაწარმოებებში ანტისტალინური პროპაგანდის გატარება შეძლო, უდიდესი დაფასების ღირსიაო, ვფიქრობთ, ეს სიტყვები გურამ გეგეშიძემ თუნდაც მხოლოდ ამ რომანით უდავოდ დაიმსახურა. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ ანტისაბჭოთა მრწამსისა და ეროვნული პოზიციის დაფიქსირება მან ჯერ კიდევ 1982 წელს შექმნილი ნაწარმოებით, საბჭოთა რეჟიმის არსებობის ეპოქაშივე, მკაცრი საბჭოთა ცენზურის ხანაში შეძლო, რაც მწერლის

პირუთვნელობის, სინდისიერებისა და გაბედულების უეჭველი და თვალსაჩინო ინდიკატორია.

ლიტერატურა:

1. გაფრინდაშვილი ნ, მირესაშვილი მ, წერეთელი ნ., _ „სოციალისტური რეალიზმის თეორიული ისტორია“, თბილისი, 2010
2. გეგეშიძე გ., _ „ხმა მღალადებლისა“, თბილისი, 2017
3. გიგაშვილი მ., _ „გურამ გეგეშიძის მხატვრული პროზის თავისებურებანი“, თბილისი, 2002
4. გოგია ზ., _ „ერთი რომანის ინტერიერი“, 2006
<https://www.litinstitut.ge>
5. გურამიშვილი დ., _ „დავითიანი“, 2013
<https://burusi.wordpress.com>
6. კვაჭანტირაძე მ., _ „მე ჩემს საკუთარ შენობას ვაგებ“, წერილები ლიტერატურაზე, თბილისი, 2001
7. ლორია კ., _ „უახლესი ქართული ლიტერატურის სათავეებთან“, მეშვიდე საერთაშორისო ქართველოლოგიური სიმპოზიუმის მასალები, თბილისი, 2016
8. მეზვრიშვილი ა., _ „საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა“, 2013
9. მირცხულავა მ., _ „დემოკრატია და განათლება“, 2018
10. რატანი ი., _ „ლიტერატურული დისკურსისი მოდელები საბჭოთა ტოტალიტარიზმის პირობებში“, სჯანი N11, 2010
11. რატანი ი., _ „რეალიზმის ლიტერატურული სკოლა და მისი ქართული მოდელი“, სჯანი N16, 2015
12. სადღობელაშვილი ნ., _ „სამოქალაქო რომანიდან პიროვნულ არჩევანამდე“, ლიტერატურული გაზეთი, თბილისი, 2017
13. შველიძე ნ., _ „საბჭოთა “მონობაში” აკრძალული ლიტერატურა და ფილმები“, 2018

Anna Gogilashvili

Causasus's International University

Vicissitudes of the establishment of the Soviet Union in Georgia according to Guram Gegeshidze's novel "Voice of the Outcrier"

(Gliding Blood on Read Flag)

Abstract

The tragic event of 1921 marked another painful page in the history of Georgia. Parts of the Russian 11th Army invaded Georgia on February, 1921, supporting the Bolshevik uprising. After several days of unequal fighting and heavy casualties near Kojori and Tabakhmela, Georgian units relinquished their positions and so ended the short history of the Democratic Republic of Georgia. Our country fell into the hands of Russian occupation and the seventy-year Soviet governance began. Many authors have described these tragic events of our history. Ilia Chavchadze says that the function of a writer is to awake the

nation in hard times. Many Georgian writers took upon themselves this mission during the Soviet regime. However, it was often the equivalent of death. After Joseph Stalin became the leader of Soviet system in the 1930s, began the mass extermination of dissidents, including artists. The writers of the so-called first stream of anti-Soviet sentiment were: Mikheil Javakhishvili, Grigol Robakidze, Nikolo Mitsishvili, "Tsisperkhantselebi" and others.

Guram Gegeshidze is a writer who worries about his country. His novels "Voice of the Outcryer" (1982), "Bloody Rains" (1991), "The Ash Tower" (2001) and "The Epiphany" (2016) describes several episodes of the historical processes in Georgia. After Stalin's death, from the 1950s to the 1980s, writers were no longer awaiting a death for criticizing the Soviet regime, but still were victims of harassment and arrest. For example, we can name the stories of Guram Dochanashvili and Chabua Amirejibi. Therefore, we think that in 1982, the publication of a novel by Guram Gegeshidze loaded with anti-Soviet ideology, "Voice of the Outcryer", required great courage on the part of the writer. Several important paradigms are noted in the work under consideration, including the concept of a father with a national spirit and his son, Kaplan and Nestor Vardanidze, which in our paper is considered to echo the epoch and is analyzed in the context of establishment of the Soviet Union. Also noteworthy is the Undiladze clan, ideologically opposed to the Vardanidze clan, which the author portrayed as a symbol of betrayal and immorality. The murder of Jambakur Vardanidze, who came out of the church and was dressed in white, is presented as an allegory of the murder of God and holiness by the Bolsheviks in our work. Guram Gegeshidze's emphasis on the gliding blood on red flag is another visible example of the author's attitude towards the bloody Soviet regime.

Key words: Guram Gegeshidze,, "Voice of the Outcryer", Soviet regime